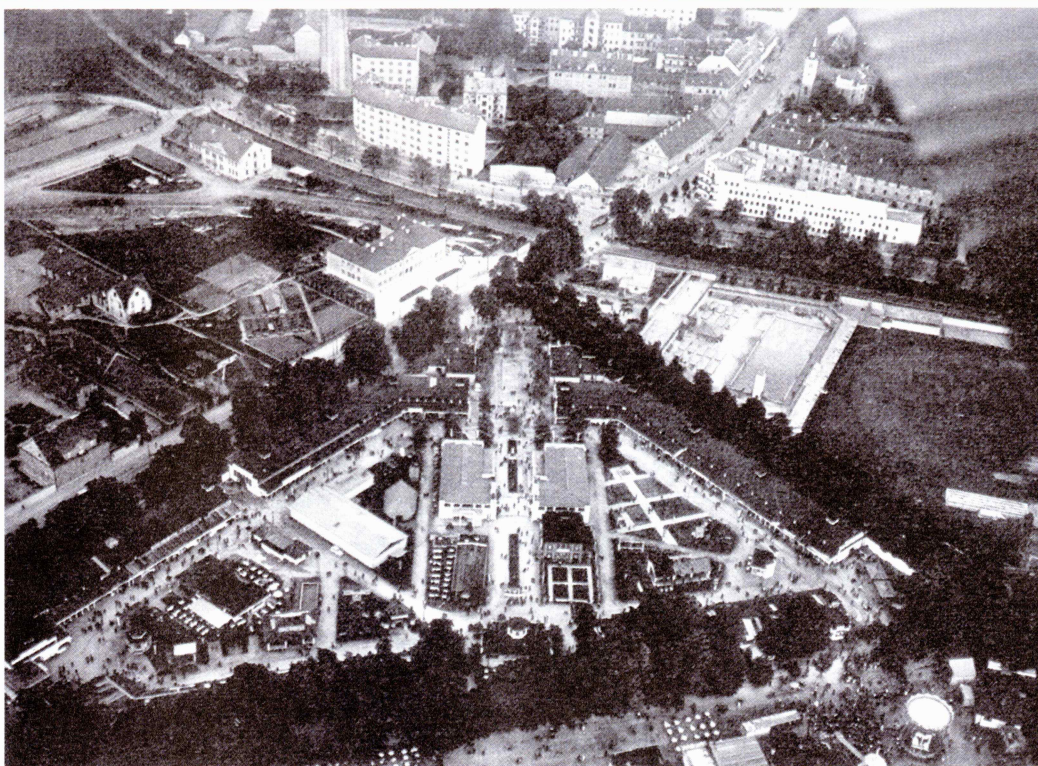

Josip Costaperaria je naredil načrte za ljubljanski velesejem v Tivoliju.

Knjiga Arhitekt Josip Costaperaria in ljubljansko moderno meščanstvo je ena tistih knjig, ki bodo bralca spodbudile, da se bo začel sprehajati po Ljubljani, odkrivati plasti njenega meščanskega vzpona in občudovati znamenitosti, ki so iz podeželskega mesta ustvarile moderno prestolnico za moderno meščanstvo. Pred drugo svetovno vojno seveda.

Zamolčani arhitekt

Knjiga o arhitektu Josipu Costaperarii je dramatična zgodba o vzponu ljubljanskega modernega meščanstva v času med obema vojnama, o tedanji gospodarski, politični in kulturni eliti. Po rodu furlansko-hrvaško-nemški arhitekt, ki se je spojil s slovenstvom, je dal s svojimi vilami in drugimi prepoznavnimi deli pečat Ljubljani tridesetih let dvajsetega stoletja. Iz njegovih povezav z arhitekti Maksom Fabianijem, Vladimирjem Šubicem, Petkovci, slikarji in kiparji Božidarjem Jakcem, Gojmirjem Antonom Kosom, Lojzotom Dolinarjem, politikom Ivanom Hribarjem, plemeniteži Karlom Auerspergom, Gvidom von Pongratzem in vzpenjajočimi se slovenskimi kapitalisti Pavlini, Dularji, Šukljjetom, Bonačem in Naglasom (tudi o vseh teh v knjigi zveemo precej) lahko razberemo, na kakšen način se je oblikovalo novo ljubljansko narodnozavedno meščanstvo.

Pomemben arhitekt

Arhitekt Josip Costaperaria je pomembno preoblikoval arhitekturno podobo Ljubljane v obdobju med

prvo in drugo svetovno vojno. Rojen je bil leta 1876 na Hrvaškem, šolal se je v Zagrebu in na Dunaju (Tehnična visoka šola, Akademija upodabljaljočih umetnosti), k nam je prišel iz Trsta po končani vojaški epizodi v Srbiji po koncu prve svetovne vojne. Kljub furlanskim in nemškim koreninam, delno tudi hrvaškim, je bil panslovansko opredeljen, kajti panslovanstvo je bilo po njegovem mišljenju takrat napredno, in se je spojil s slovenskim, ljubljanskim okoljem. K tej opredelitvi

so verjetno pripomogli stiki s slovenskimi meščani v Trstu, sodelovanje z arhitektom Maksom Fabianijem in ne nazadnje poroka s slovensko koncertno pevko Miro Dev.

Modernistične vile

Takoj po prvi svetovni vojni – v času iskanja slovenskega narodnega sloga v arhitekturi – se je seznanil s takratno slovensko gospodarsko, politično in kulturno elito v Ljubljani. Ta je postala njegov glavni naročnik; zanjo je ustvaril Ljubljanski velese-

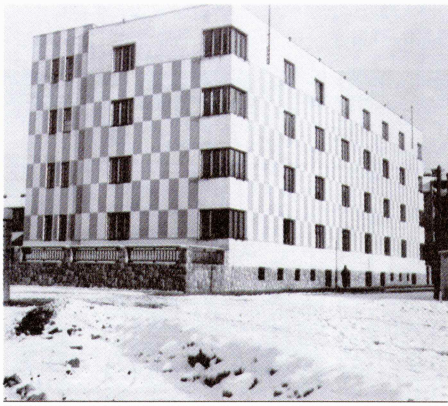
jem, kompleks Ljubljanski dvor in več projektov za Jadransko banko, objektov, ki so dali mestu nov urbaneti okvir. Po diplomii pri petdesetih letih pri prof. dr. Clemensu Holzmeisteru na Akademiji upodabljaljočih umetnosti na Dunaju leta 1927, kjer se je seznanil s takratnimi arhitekturnimi smernicami, je v Ljubljani zgradil več najemnih hiš, po letu 1930 pa je začel graditi modernistične vile na Vrtači in blizu nje, kar predstavlja njegov ljubljanski ustvarjalni vrh. Vile so bile zasnovane v skladu s funk-

Josip Costaperaria

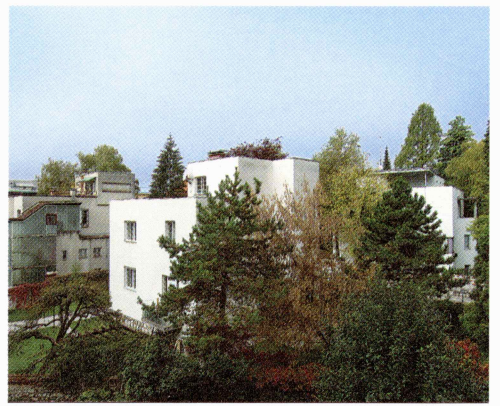
Arhitekt Josip Costaperaria in ljubljansko moderno meščanstvo

V začetku 30. let je naredil prvi modernistični blok, znamenito Šahovnico na Vrtači.

Po prvi svetovni vojni je naredil načrte za stanovanjsko hišo Južne železnice na Resljevi cesti v Ljubljani.

Znamenite vile na Vrtači, ki so jih revolucionarji po vojni "izpraznili" in postali sami njihovi gospodarji

cionalističnimi načeli, vendar so njihovo zunanjsčino krasile formalistično stroge, a še vedno dekorativne fasade. Po letu 1935, v času arhitektove bolezni, je v njegovih delih opaziti vse več tradicionalnih zasnov in elementov; takrat se začne njegovo pozno obdobje. Gradil je za ljubljanskega župana Ivana Hribarja, družino von Pongratz na Bledu in kneza Auersperga na Kočevskem.

Brez groba

Po drugi svetovni vojni je bil obsojen, ker je sodeloval s Fiera di Lubiana (ljubljskim sejmom) leta 1941. Šlo je seveda za ideološko "sodbo", eno od mnogih po vojni. Delal je v ljubljanskem Projektivnem zavodu (Slovenija projekt) in naredil več prenov, adaptacij in novogradenj. Najpomembnejše delo iz tega časa je nadzidava sodnijske palače v Ljubljani. Umrl je leta 1951 v Ljubljani, osamljen in v pomanjkanju. Grob na ljubljanskih Žalah, v katerem je pokopana tudi njegova žena Mira Dev, je danes v drugem lastništvu, tako da bomo njegov nagrobnik tam zaman iskali. Ker je bil član Rotary kluba, si bodo današnji rotarijanci prizadevali, da bi grob odkopili "nazaj", tako da bi pomembni ljubljanski arhitekt znova imel svoj nagrobnik.

Časi arhitektov

Costaperaria se je zaradi svoje večnacionalnosti hkrati laže in teže gibal v različnih nacionalnih okoljih: hrvaškem, nemško-avstrijskem, italijanskem, slovenskem in srbskem. Povsod je deloval povezujoče in strpno in je živel usodo Evropejca, še preden je to postal aktualni dnevno-politični pojem, v času, ko se mu v na-

cionalnih okoljih vrata niso odpirala na stežaj. Bil je vsestransko izobražen, govoril je več svetovnih jezikov in bil član številnih klubov, žirij in omizij. Ljubljani je s svojim delom pustil pečat, saj je bil med arhitekti prvi, ki je ustvarjal moderno arhitekturo za takratno predvojno moderno meščanstvo, s katero se je elita mladega naroda lahko identificirala.

Costaperarijevo delo lahko delimo po krajevnem načelu na tržaški in ljubljanski ter morda tudi blejsko-jezenski opus s številnimi skoki v druga mesta in okolja, kot so npr. Banjaka, Zagreb, Maribor, Beograd, Split in Rab. Arhitektov opus lahko razvrstimo tudi kronološko na obdobje pred prvo svetovno vojno in takoj po njej, med obema vojnoma in po drugi svetovni vojni. V vsakem od teh obdobjev se kažejo značilne posebnosti.

Začetek evidentiranja

Knjiga ima dokumentarno poslanstvo. Opise gostijo podatki in imena, za katera se je avtor odločil, da jih ohrani, čeprav so mu, kot pojasnjuje v uvodu, nekateri kolegi odsvetovali in se zavzeli za bolj lahkotno obliko pisanja. Dobro da jih ni upošteval. Na podlagi mnogih podatkov v knjigi bo poslej laže vrednotiti arhitektov opus, predvsem pa razumeti čas, v katerem so njegova dela nastajala. Knjiga pomeni začetek evidentiranja ne le Costaperarijevih del, ampak ustvarjanja skoraj celotne medvojne generacije arhitektov. Res nam ponuja fragmente, vendar so ti prav zaradi njenega prvenstva toliko pomembnejši, saj bodo dobra podlaga za še bolj poglobljene študije o večini tem, ki so v knjigi objavljene. Teh pa je mnogo.

Bogastvo fotografij

Knjiga o arhitektu Costaperarii je ena tistih knjig, ki jih bo bralec vedno z užitkom vzel v roke. Odkriva nam malo znanega, morda celo zamolčanega arhitekta, ki je v desetletju pred drugo svetovno vojno (in komunistično revolucijo) ustvaril vrsto zgradb, ki sodijo danes med pomembne arhitekturne prvine našega glavnega mesta. Posebna odlika knjige je za povprečnega bralca prijazno besedilo, predvsem pa prvovrstna oblikovanost, ki ga dopolnjuje prav osupljiva množica odličnih fotografij. Med njimi je večina

dokumentarna, avtor pa jih je poiskal v različnih arhivih, mnoge tudi pri zasebnikih. To ni prva knjiga arhitekta in publicista dr. Boga Zupančiča, saj je leta 2001 izšla njegova monografija *Ljubljanski Nebotičnik - denar in arhitektura*, ki je napovedovala, da bomo izpod njegovih rok dobili še kakšno knjigo iz zgodovine naše arhitekture. Napisal je več kot sto člankov s področja arhitekture in urbane problematike (vsako soboto nam v *Delu* prikaže kakšno arhitekturno dragotino iz prestolnice). Knjigo o Costaperarii je izdal v samozaložbi (KUD Polis).

Radi smo radio ...

... ker se ob vsej svoji majhnosti in nepopolnosti zavedamo pomembnosti zaupane naloge, da smo glas Evangelija in glas Cerkve.

Franci Trstenjak,
glavni in odgovorni urednik

Radio Oganjše, Trg Biolo 11, Koper, foto: Izidor Štekar

Želite postati naročnik tednika

DEMOKRACIJA

Pokličite nas na telefon 01/434-54-63